

Fábián István

Fehéredő táj

Mohai V. Lajos: Szeptember végén áhítat

„Hallá holtát teremtő Istentől, de feledé.”
(Halotti beszéd)

Hogy lássam, miféle ég alá jutok, miféle szél és milyen fények várnak itt, engedek a cím hívásának: a remény sötét bizonyossággal átvarrtot legszebb, legkeserűbb búcsúsorai lesznek útmutatóm, megérkezésem pedig a tudott befejezés: „A többi néma csend” (TERVEM HANYATLOTT).

Nem magam indulok, és nem készületlenül – ismerős ez az ősz, ahol „nem volt más, csak a szegénylős ég egy kicsinyke darabja a nyitott kapuszárnyak részében” (Az emlékezés melankóliája, 2010), „... Holott az évek kém / lelő-nyílása minden / már megtörtént ősz füstös- / pácolt nyomatára lát” (KILAZULT KŐ, 2007).

Mohai V. Lajos versei a már megírt és a még megszületésre váró szövegeinek szövetéből bukkannak elő, ahogy „a sárszínű ég” s a „magvahalt kert” rejti a megvolt napok fényét, a lezuhant körték, gyümölcsök hangját és színeit – „Ahol se rossz, se jó: vajon koppan-e ott dió?” (KILAZULT KŐ, 2007). Megvan minden, megvan mindennek a hiánya is, az író épp készül prózája bukja ki magából a pontos, sűrű látomásokat, az elmúlás tárgyakká dermedt bizonyítékait – s ezek mind-mind a valaha élteknek, halottainak volt-idejét idézik. Ezek a versek.

Szeptember végén áhítat – „Még zöldel a nyárfa az ablak előtt, / De látod amottan a téli világot?” és /vagy „Szép életem, lobogj, lobogj tovább, / cél nélkül, éjen és homályon át” – Petőfi és Kosztolányi már közelítő árny alatt született haló-sorainak tükörképe és azonossága a cím: a végiggondolt gondolat rémülete, a tudás tudása megakaszt, az éjszaka elől az alkonyhoz visszahőkölünk: ki merné a legutolsó szót kimondani, átlépné szürkület és éjsötét határát?

Kezdjük hát a megérkezéssel: „Hogy vádol engem minden alkalom...” – a túlélők önvádja ez Hamlet szavaival, hiszen bár csak percnyi, bár csak ideiglenes a holtakhoz mérve ittmaradásunk, ők már nem szólhatnak – volt akinek szava sosem volt – s az együtt megtett úton, az együtt élt időn túl ami nekünk maradt: az ő útjukat megtenni nekünk is, immár egyedül. És viselni a lelkiismeret kétségeit. Mert elhagytak minket: így maradtunk mi árulók.

A kötet hét ciklusának (címadó) bevezetője mint vaku villantja ránk a vallomás bizonyosságát: Mohai nem engedi, nem hagyja el eddig volt élete idejét – az sem őt –, fájdalmasan azonos minden elmúlt perccel, szeretett kezek tévona mozdulatával:

„Ha elnyelné testüket az emlék,
ki fogadna, ha innen el mennék?”

és a furán szabálytalan szóköz botlása is a gyász távolsággá növekvő jelenét idézi.

[INNEN EL, INNEN EL] Az évek medrében folyamatosan ömlik a múlt, itt van, mindig itt van, előnti a felépült, azután romló vázakat: „Vétség idején a test batyuja üres csigaház...”, ahogy „... Pince hátsó falánál / A hálólhelyem volna.” Űresedik a gyerekkor, a költő anyja sírjánál az elfordult időt kutatja, mivé lettek régvolt napok kihűlt terei, s a terekben otthonra azóta sem talált hangok: itatövödrök koccanása, kítamasztóvasak csikordulása, ponyvák recsegése, leszakadt ablaktáblák csapódása. „Mintha zsakokat húznának végig a kövezeten, de meg nem ítélnetni, honnan jött ez a dörzsös hang, mely időlegesen elúzi a lélekszakasztó csöndet, és irányt képez a sötétben.”

Kihűlt, kihalt ez a vidék, mész árad a csupaszfalakból bent és kint, hideg elárvultság vidéke ez, szenespincékből száll föl a karcos szénpor, s csak aki itt élt, hallja a vesszőkosarak odacsapódó zaját, ahogy a káromkodás jégtalpain dörögtek a szívlapátok. Boldog, aki hozatér, s az aranykor forgó díszletei közt körbejárja gyermekkorra mézragyogású emlékeit. Ahová Mohai megtér – helyszín csak, távoli évek színtere, ragyogását elvesztettsége adja, az üres ég szemzavaró fénye, a dombra kapaszkodó kövesút esős ragyogása. Ez az a hely, ahol csak a Kert szót kezdik nagybetűvel, a küzdő, vergődő Kerteket. Ez az a vidék, ahol a metszetpontosságú, rideg képeket más fénybe vonja a ragaszzkodás

abszurditása, hiszen Mohai útitársul fogadta, vagy inkább előreengedi Kafkát hazatérésének útjain, ahol a szavak éppoly valóságosak, mint „*Vadmadarak a levetkőztetett fák rácsain*”, mint a létezés egymásból építkező szavai, miként Tandori öregedő, örök madarai. Elveszítjük a már egyszer valamikor elvesztett.

[HOMLOKOMNAK ÜTKÖZÖTT] Ám ahogy váratlanul – és véletlenül –, alig hallhatóan, azután erősödve április zenéivel földereng a Nap, a sötétség mint hullámzó drapéria lehúzódik a dombokról, meszgesedőrről, „és a világot Egyetlen Kertben szökött föl az Égig, belehallgatva az Éden zenéjébe”, mert minden tó: mese – a gyermekkori vigasz felderül.

Egyetlen percre, néhány sorra csak.

„*Vajon ez az önfelelt, színeivel vakító jelenés, sohase múló gyermekkori útravaló, meddig még az enyém?*” – sötétül újra az ég, „*Valami fáj!* / *Az éden gyümölcse / hullni készül...*”

[A KANIZSAI HIDEGHÁZ FALÁRA] Amikor Mohai készülő könyvének, *A kanizsai hidegház* prózájának sorai mint a fa görcse, megsűrűsödve elsötétülnek és megtekeredve jelölik ki egy újabb ág helyét, úgy születnek ezek a versek. Prózájának nehéz, versnek még inkább. Pontos, itteni képek kötik a felfoghatatlant, a lét és a szűnés paradoxonát (egységét) a ravatalozó, a koporsók és sír földjének valóságához. Hűség a halottakhoz, hűség az elfogadhatatlanhoz. Az Időhöz, ahogy Kosztolányinál is mindig. Ahogy Kosztolányinál is mindig fölfénylő selyemként hullámszik elő a kedvesség vágya, Mohai versében, az ÉGI BOLTHAJTÁS ALATT „*Amikor elmerülnek a holtak, / és visszatérnek a Föld porába, / kialvó életükből kilépve, / égi bolthajtás alá húzódnak.*” Mert vigyázni kell rájuk, a holtakra, micsoda volnánk nélküle, aki „*Veszendő-poggyással távozik, mintha elengednéd, / pedig belefeledkezel keletkező hiányába.*” Mert – ismét Tandori tündéri (véletlen ez a mássalhangzó-rím, vajon?) valóság-tudásával azonosulva: „*...ne irigyeljen senki, / aki befejeződik, az se / bír csak halott ember lenni...*” írja a költő, s folytatja összegzőképpen (REZÜMÉ) a kötet világitóan szép sorával: „*...a Föld fészkeben sem török szét / múlt-élete szárnyacsapása.*”

[MÁR NEM KUTYA] „*Vajon visszanézett-e utójára Dalmatánk az útra, amikor az esti sétánk véget ért és hátat fordított a világnak?*” Az emlékezés melankóliája című kötetben rezeg ez a kérdés, és rezeg azóta is gyűrűket vetve prózán, verseken át a lelkiismeret már említett vívódásával: kik fogyatkoznak, az elmenők vagy az ittmaradtok, ki tartozik itt elszámolással, kinek? És megintcsak ismételve: „*Ahol se rossz, se jó: vajon / koppan-e ott dió?*” – akinek volt kutyája, tudja, mit jelent ez a két sor. A kutya nem tud, a kutya nem akar, nem készít számvetést, tudatlan a mérlegelésre, csak tudja bennünk azt a jót, amit a Vele töltött évek alatt összekuporgattunk: van, létezik valahol az a jóság, az a jóság nem tud, nem akar, nem kér számon semmit. És ez a jóság most megvakult – „*Sötét valónk valóság... / ...ki helyett élünk tovább?*” –, mert elhagyott, itt maradtunk, árulók.

Kutyánk halála: ismét elveszítjük a már egyszer valamikor elveszítettet, s amikor a fájdalom megfogalmazásának kényszere már-már megakasztja a lélegzetet, Mohai ilyen sorokba sűríti az elkövetkező csendet: „*Átmászolva a Semmit / egy moccanatlan Kutyan*” (ALAMÍZSNA), és visszatérve a versciklus nyitására: „*...kinek holtan fekszik / Kutyája – / Sosem múló társa. / Talpa szomszédja kő...*” (KINEK KUTYÁJA).

[ZSUGORODIK A KERT] Mintha nem is létezne nyár. A Kert – örökké és kizárólagos nagy kezdőbetűvel, éppcsak mint a Nap – forog az évszakokban, ketten se tudnak nyarat csiholni az elakadt múltidőben.

Hadd álljon itt egy vers, perjelek nélkül, az eredeti sortörésekkel (KÁSÁS KÖRTÉK ESNEK A KERTRE), korántsem az alliteráció kényszerével:

*Kásás körték esnek a Kertre,
suta zaj az agyagos csöndre hull;
még szemerkél csak, nem esik,
ha Nap süt, kiféhéredik.
Oly megbántott a Kert,
szeretni szinte semmiség.*

Ez az a Kert: a múlt idő kertje, ahol diófa, gyomok, régvolt aranyesőbokor fuldokolnak örök esőbe zártan, magvahalt Kert, mert elhagyták az élők, el a holtak, el az árnyak is, amik a Nappal összefogva alakot adnának diónak, körtének, almafának, „*...kihalt a Kert / kihalt az Ég, / a helyén hagyott üresség –*”. Egy újabb nagy kezdőbetű és egy újabb nyitvahagyott sorvégi ütem: mozdulna, nincs hová. Nincs mézszínű gyerekkor, nincs napsütés, szürke-csúf a Kert, „*...ha Nap süt, kiféhéredik.*” Megbántott. Ahogy a kutya elforduló tekintetét, ezt a megbántottságot is viselnie kell a megmaradónak.

[A KÖLTŐ KÖMŰVES] Önmagunk azonossága, halottaink, a múlt idő: jelen van. A jelen megtartó ideje: jelen van. Talán ha a holnapi tükörrel kezdenénk valamit. Mohai V. Lajos a kanizsai múlt időt felköltöztette Budapestre, hogy azután – otthonra találva írásaiban – írók-költők szövegeinek tükrében is önmaga élethű arcmására leljen. A Kerttől, a véglegesen múlttá lett Ég ürességétől nem szabadulhat, de vigasztalást jelent más terekben, más időkben, más költők szavaiban megtalálni a lehető mégis-azonosságot. Arany volt-ábrándjai, melankóliája, Vörösmarty öregkori keserősége, Mészöly erőlködés nélküli mélabúja mind része a költői építkezésnek, a magára hagyott árva Kert közös tájjá lesz Weöressel, mert „*A Kert: áldozat.*” Felbukkannak chandleri helyek, Mohai számára a „*Hosszú álom világhírű költészete a halálról / zsinórmértékké vált...*”, ahogy Weöressel, Tandorival is közös egek alatt közelít a soha nem szűnő véghez: „*Vérre ment, / vérre megy. / ---, / ---.*” (VERÉBHALÁL), írja, s hogy a sajátidő miként múlik át a mesterség titkának tudásába: „*Vajon mikor leszünk mi ilyen szép kutyák? / – kérdezte Esterházytól Weöres*” (UTÓSZÓ A MESTERSÉG TITKÁHOZ).

Végezzük, ahogy kezdtük, a megérkezéssel: „*Hogy vádol engem minden alkalom...*” – a maradók önvádja ez, Hamlet szavaival.

A halál, a szűnés örök jelenéből merre indulhatunk? Egy út van, a távozottak útjára lépni, már egyedül, szabadulva önvádtól, tékozlástól. Mohai szoboralakként sírversek, sírelőversek gúnyját fordítja magára, „*Egy volt-személy helyett / létrejött már egy másik, / ki semmit sem dob el / a végső megszokásig*”. Szerep ez, ám biztosan eljövő szerep, ahogy ön-szerep minden igazi vers, ahogy a hamleti sírásó megszólíttatik, és az a sírásó bizony száz évek óta élő valóság. Hogy a versek, ahogy a szerző korábbi írásai is, még egyszer megcsillanjanak a személyesség, az önazonosság fényében, álljon itt egy lezáró, végső adat:

*Kutyánk a Kertben cselleng,
Csakhogy a Föld alatt.
Ötven fölött ez már
Halottrajzi adat.*

A kötet fülszövegéből tudjuk, a költő egy másik halottas könyv, *A kanizsai hidegház* írása közben talált rá erre a verseskötetre. Aki ennyi múltat visel a tartozás és odatartozás hitével, azt erősen köti az élet, ad is erőt a szeretet viseléséhez. Várom Mohai V. Lajos prózakötetét, vajon a már ismerős ég alatt, ismerős esőkben fehéredő tájon miféle utakra jutunk.

Prae.Hu – Palimpszeszt, 2012